

LAJOS SÁNDOR

PÁRATARTALOM

REMENYIK ZSIGMOND: VÉN EURÓPA HOTEL

Nagy tisztelője vagyok az epikus színház-nak, mi több, szeretem is. Elhatárolva magamat mindenféle dramaturgiai vaskalaposságtól, mégis azt kell mondanom: az epikus színház nem egyenlő azzal, hogy a színpadon nem történik semmi. Az irodalomtörténet folyamatokat szeret látni, stílusok, irányzatok térnyerését. Kapóra jön neki Remenyik Zsigmond, ez a rendkívül ellentmondásos figura, aki alkalmas arra, hogy expresszionista hatásokat mutassanak ki benne, sőt rá lehet fogni, hogy előfutár (dicső és az íráskor minőségétől független pozíció), már milyen korán kezdte bevezetni az epikus jegyeket a drámába. Nem tudok hinni benne, hogy irodalmat írni ilyen bürokratikus tevékenység lenne, romantikus csökevény ez, belátom, de valahogy organikusabbnak vélem a dolgot. Kevés nekem, hogy Remenyik a *Vén Európa Hotel* elejére egy gyakorlatilag kivitelez-

hetetlen, különösebb funkcióval nem bíró film-betétet álmódott. Magát a darabot is sokkal inkább gondolom ügyetlennek, mint előmodernnek. Derék naturalizmusnak lehetünk tanúi benne, jó adag pesszimizmussal és szociális érzékenységgel körítve. A legkézenfekvőbb és leg-sablonosabb helyszínt választja az író: szálloda recepciója és bárja, ahol sok szereplő össze-találkozhatik, megbeszélheti ügyes-bajos dolgait. Es éppen a beszélgetésen van itt a hangsúly. A műnem köztudott sajátossága, hogy kizárólag a szereplők beszélnek benne, és írói részről szükségeltetik némi ügyeskedés, hogy ennek ellenére a közönség is birtokába jusson bizonyos információknak, és mégse legyen kínosan átlátszó, hogy ezek ott ketten mindent tudnak a témáról, csak a nézőtér kedvéért kell szegényeknek még egyszer megvitatniuk. Az exoziccióval kapcsolatos írói gyötrelekről ajánlható szakirodalom

Molnár Ferenc *Játéka kastélyban* című darabja. Szemléltetésül pedig a *Vén Európa Hotel*.

Remenyik műve egyetlen fájdalmas exozicció. Minta görög tragédiákban, „kívül történt, mi megesett”, pincében, emeleten vagy valahol máshol halnak meg, illetve hoznak döntéseket a szereplők, majd a hallban megbeszélődik minden esemény. Számtalan ilyen dráma van, de a színpadon csak azok működnek jól, amelyekben az írói lelemény gondoskodik az információk ügyes csorgatásáról, és emberi kapcsolatok feszülnek a mondatok mögött. Remenyiknél, ha ketten gyűlölik egymást, akkor csak arról tudnak beszélni, hogy mennyire gyűlölik egymást. Ha szerelmes valaki, akkor egy harmadik személlyel értekezik erről. Szívesen ideidézném akár szó szerint is a főhős és kedvese jelenetét, melyben elrontott, reménytelen életüket leltározzák, hihetetlen mennyiségű közhelyet sűtve el. Beszélnek eleget a szerelmükről, de egyetlen pillanatra sem látom szerelmesnek őket.

Lehet ilyesmit is; írtak már drámát két emberről, akik valami titokzatos Godot-ra várnak, és közben zagyaságokat beszélnek. Csak írói erő kell hozzá, ismétlem: ügyesség. Hogy ne forduljon elő rendszeresen, hogy a jelenet a terjedel-

Szigeti András (Bock) és Gászó György (Don Carlos) (Csutkai Csaba felvétele)

mének első ötödében teljesíti összes funkcióját, és utána hosszú, kínos percekben keresztül ragozák ugyanazt. Emlegethet a szemfüles irodalomtörténész epikus drámát, ibseni felidézéstechnikát: engem sokkal inkább gyengébb szappanoperákra emlékeztet ez, mert ott nem hagyják soha, hogy esetleg én magam vegyek észre valamit két ember között. Ez a szájbarágás magyarázható azzal, hogy a forgatókönyvíró eleve úgy kalkulál: én közben vasalok vagy vacsorázom, tehát nem nagyon figyelek; a színházban azonban „oda vagyok ültetve”, és az előadástól azt várnám, hogy lekössön.

Remenyik Zsigmond darabja reménytelen világképet sugall; csupa elrontott élet, megannyi személyes csőd, merő kilátástalanság. Egy lepusztult dél-amerikai szálloda, reményvesztett lakókkal. Remenyik, aki hosszú évekig csavargott nyomorogva Dél-Amerikában, saját állítása szerint megtörtént eseményeket dolgoz fel drámájában. Kiábrándult bevándorlók igyekeznek jobbakká lenni önnön gyarló mivoltuknál. Hiába tudom esetleg, hogy ezek egykori valós személyek tragédiái, számomra ez mégsem több, mint hogy egy távoli, forró helyen összeverődik sokféle nációból jó néhány lecsúszott alak, és nem kezd magával semmit. Rejtő Jenőtől ismerős tájak és emberek, csak éppen humor nélkül.

Kicsit felkelti az érdeklődésemet (tudván, hogy a darab 1941-ből való), hogy a szálloda neve allegorikusan is értelmezhető. Német be-vándorló alapította, elsősorban honfitársaira számítva vendégként, innen a Vén Európa név. Aztán sokszor esik szó róla, hogy mindegyre romlik-bomlik... nem is tudni már, hogy a hotel vagy a földrész és a kultúra. A tulajdonos sokáig emlegeti egy távoli rokonát, bizonyos Höllert (Hitlert?), hogy az majd jön, és rendbe teszi a dolgokat, aztán amikor Hetey László megszemélyesítésében megérkezik, csak még rosszabbra fordul minden. Innen is eredhetne némi aktualitása a darabnak, hiszen az „öreg hölgy” azóta is rossz bőrben van, mindegyre gyengülnek a magát földrésznek kinevező Ázsia-nyúlvány pozíciói. A mexikói KÖJÁL és a talajvíz által sújtott szálloda ugyanúgy képe lehet a mai egyre vénebb Európának, mint az egykori háborúsoknak. Felrémlik további aktualitás is, esetleg. Élünk itt, mintha már lassan Dél-Amerikában... A banán még nem terem meg, de létbizonytalanság már van. A darabban is a pénz beszél, és a törvények már a kutyát sem érdeklik. A szabad verseny vesztesei dekkolnak egy piacképtelen szállodában, krónikus tökehiány mind a kasszában, mind a vendégek zsebében. Ideges és csüggedt mindenki. Meg is szólalhatna ez a darab ebben az évadban, de ehhez valami már ötvenhat éve hiányzik belőle: az írói ügyesség.

Ennek hiányán nem tud segíteni a színházi ügyesség sem, pedig Verebes István és színészei

sokat tesznek azért, hogy életet leheljenek az írásműbe. Székely László jó beosztású tere ritkás nádfalával, pizkosszürke árnyalataival kellően tropikus és világvégi. Hatalmas ventilátor forog nagyon lassan, árnyéka érdekes mintákat rajzol a falra és a padlóra. A sarokban zenegép áll, elsőre vörössel világított rácsos előlapja miatt hősugárzónak véltem, de gyorsan felülbíráltam magamat, tekintve a környezetet, és azt, hogy zene szól belőle. Sokszor festi alá a jeleneteket Kazár Pál furcsa, depresszív muzsikája. A zene, a fények, a szereplők kidolgozott mozgása segítségével a rendező tényleg egy darab Dél-Amerikát teremt a Krúdy Kamaraszín házában. Fojtogató fülledtség, negyven fok, magas páratartalom. Látni vélem a színészek homlokán gyöngyöző izzadságot. Tényleg izzadnak, csillogó krémmel trükköznek, én képelem? Nem tudom. Atmoszféra van, nem vitás, morálrohasztó meleg.

A színészek külsődleges jegyekkel igyekeznek karakteresíteni megíratlan, papírízű figuráikat. Gaszó György mint magát Don Carlosnak hívató Knöpfle szállodatulajdonos zsebre dugott kézzel, komor bikatekintettel jár-ke, szájában zipka, foga között szűri a szót. Szalma Tamás, a rovtó múltú Eugenio vészjóslóan, majomszerűen előregörnyed, akcentussal beszél. Szigeti András vaksi pénztáros, nehézkes a járása. A művi érdekesség tétel azonban néha túlzásokba téved. Kes-

selstadt báró (Kerekes János) feje teljesen befás-lizva arcszerűlése miatt, hatásvadász jelenet keretében tekeri le magáról a csomagolást. Hasonlóan horrorisztikus elem, hogy Helén (Pregitzer Fruzsina) nyomorék az előadásban. Nem sok szükség van rá.

A darab elrontott sorsok garmadáját vonultatja föl; megjegyezhetetlenül és érdektelenül sokan vannak a szerencsétlenek. Minden színész megteszi a magáét, de ezeken az alakokon nincs sok játszani való. Statikusak, ahogy az egész darab is az. Helyzetjelentés egy szétmálló világról, ahol mindenkinek vaj van a fején, senki sem ártatlan; ha más nem, hát az a bűne, hogy nem tesz sanyarú sorsa ellen.

A nyíregyházi előadás műfajmegjelölése: helyzetkép. Három felvonáson keresztül ugyanaz a helyzet és ugyanaz a kép. Zsibbasztó.

Remenyik Zsigmond: Vén Európa Hotel (Móricz Zsigmond Színház, Nyíregyháza)

Diszlet: Székely László. Jelmez: Torday Hajnal. Zeneszerző: Kazal- Pál. Segédrendező: Fülöp Angéla. Rendező: Verebes István.

Szereplők: Gaszó György, Szigeti András, Szalma Tamás, Pregitzer Fruzsina, Szabó Tünde, Réti Szilvia, Kerekes László, Hetey László, Tóth Károly, Kocsis Antal, Gados Béla, Varga Ildikó, Avass Attila, Petneházy Attila, Gosztola Adél, Tűzkő Sándor, Gyuris Tibor, Szán-tó Sándor, Bajzáth Péter, Tucker András.

KISS GABRIELLA

KI A PATKÁNY?

IMPROVIZÁCIÓ GOETHE

A nemrégiben véget ért színházi évadban minden kétséget kizáróan azok az előadások váltották ki a legélénkebb vitákat, amelyek a (többnyire klasszikus) művek szövegéről a színház nyelvének nonverbális jeleire, azok jelentésképző lehetőségeire, illetve magára ateatralitásra irányították anézők figyelmét. A meglepő effektusokkal, erős képiséggel és sokszor blöffszerű ötletáradattal dolgozó előadások - úgy tűnik - másféle befogadói magatartással közelítendőek meg, mint a hagyományos realista színház. A szokatlanabb szokatlanabb vizuális élmények, a provokatív játékmód vagy éppen maga az átírt szöveg erőteljes pszichofizikai (a nézőtően legtöbbször zavart vagy csodálkozó nevetést kiváltó) hatásra töreksznek, s igen kreatív nézői együttműködést ívának. Ez leginkább egy intellektuálisasszociatív alapon működő, puzzleszerű játékhoz hasonlítható, amely-

nek során a nézőnek magának kell az előadást „összerakosgatni”, a látszólagos összefüggéstelenséget megszüntetve, önmaga számára megalkotni. Az ilyen előadások működésének tehát az a hatás, az az izgalom az alapfeltétele, amely a közönséget az előadás utolsó percéig aktív részvételre ösztönzi.

Nos, a német vendégrendező, Rupert J. Seidl rendezte *Faust*, amelynek általam látott második előadásáról a bigottsággal, konzervatívizmussal nehezen vádolható egyetemista közönség jelentős része eltávozott, (elsősorban) ezen bukik meg. (Jó ellenpélda erre az Aföldi-féle *Sirály*, amelynek egyik, a színház iránt érdeklődő hallgatók számára szervezett, zártkörű előadása és az azt követő közönség-találkozó éppen az előadás működőképességét igazolta.) Pedig a műfaji meghatározás („*Improvizáció* J. W. Goethe műve nyomán”) izgalmas, gyors tempójú előadást ígér.